

דברי חיזוק לחייל העורפי

הרב משה צוריאל

ראשי פרקים

חלק ראשון: על היחס לתפקידך

א. קרבי, זה הכי?

ב. לכל אדם יש תפקיד בעבודת ד'

חלק שני: ההתערבות בחברה הכללית

ג. כיצד להימנע מהשפעות מזיקות

ד. ארשת של שמחה

ה. מייצגי ד' האמתיים

ו. דרכי ויכוח עם הזולת

ז. לא להתבייש בקיום מצוות

ח. לימוד תורה

ט. שמירה על קדושה

י. התמודדות עם ניבולי פה ותמונות לא צנועות

יא. מוסר העבודה ומהותה

יב. מצבים ממך לדוגמא

חלק ראשון: על היחס לתפקידך

א. קרבי, זה הכי?

מטבע הדברים, רק חלק מסוים מבני גילך מיועדים לשרת כקרביים והיתר ישמשו בתפקידים עורפיים. נשאלת השאלה: האם זו נחיתות דרגה ופחיתות ערך לשרת כחייל בעורף? התשובה על כך היא, בשום פנים ואופן – לא! עליך לדעת, כי לכל אדם ואדם יש תפקיד שד' ייעד לו. לימדונו חז"ל שרגליו של אדם משמשות לו כעקבים; היכן הוא חייב להימצא – לשם תובלנה אותו. כאדם המשרת את ד' עליך לדעת, כי ד' הוא שקובע מראש היכן צריך אתה להיות כדי למלא את תפקידך. ומהו התפקיד המיועד לך אישית? ד' בחר בך להיות "שליח של רצון טוב" להפיץ את דברו בסביבה שאתה נמצא בה.

ב. לכל אדם יש תפקיד בעבודת ד'

העולם מורכב מאנשים שונים בעלי דרגות ורמות שונות; יש המכובדים על ידי הציבור, ויש שאין הציבור יודע לכבדם. אין הערכת הציבור משמשת כמדד לערכו של האדם, לפי שרוב הבריות מכבדות את האדם בהתאם למשרתו ולתפקידו הציבורי.

1. סוכה נג ע"א.

כותב רמח"ל:

וכבר יכול היות חסיד גמור איש שמפני צרכו הוא בעל מלאכה פחותה, כמו מי שאינו מפסיק מפיו הלימוד².

כלומר, אומנות האדם אינה פונקציה לבחינת ערכו. אין ביכולתנו לקבוע מי חשוב יותר ומי פחות. אפשר, כי בחור צעיר בישיבה, רציני ומסור ללימודו, שווה יותר בעיני ד' מראש ישיבה הלומד אך ורק כדי להעביר את שיעוריו; או, כי בעל בית שאינו משקר ומרמה, חשוב יותר מאדם בעל משרה ציבורית רמת דרג, שנכשל לעתים ברמאות או בגנבת דעת. המורס מכאן, שאין האדם יכול לדרג את הבריות, לכן גם אתה אל תזלזל במלאכתך! עיטורים וצבע הכומתה אינם חשובים, אלא מילוי תפקידך בנאמנות.

אמרו קדמונינו לעניין הלימוד: "אין הקב"ה מונה דפים, אלא מונה שעות". קרי, השוקד על לימודו, אף על פי שלא השכיל או ששכח את שלמד, הוא יקר ערך מגאון כשרוני, שמשפיק הרבה במעט זמן אך תוך זלזול בערך הלימוד.

ד' הוא הקובע מהו תפקידו של האדם. אפשר שאתה במלאכתך העורפית מועיל לעם ישראל יותר מאיזה חייל אחר העושה תפקידו בכדי להתפאר. טוב דבר מועט ולשם שמים, מפעולה רבה שכל כולה אגואיסטיות.

חלק שני: ההתערבות בחברה הכללית

ג. כיצד להימנע מהשפעות מזיקות

האדם הוא יצור חברתי ובעל צורך נפשי עצום להתרועע עם בני אדם הדומים לו באורחות מחשבותיהם ובהגותם. ואכן, קשה לו לאדם בעל ערכי אמונה ואופני התנהגות משלו "לשרוד" בין אלו הסובבים אותו, אך אינם חושבים ומתנהגים כמותו. בעולמנו, קיים טבע פסיכולוגי של השפעת ה"רוב" המאיים על המשך קיומו של הנבדל, החריג וה"יוצא מן הכלל". השפעה זו מחוללת שחיקה מתמדת הגורמת לאדם הבודד רפיון, ויש שעמדותיו יתמוטטו מול אותו "רוב" מאיים. בחברה הישראלית הדיום, תופעה זו מתרחשת ביתר שאת עקב התייחסותה של החברה הכללית שבזמננו לדתיים כשריד מימי הביניים וכריאקציונרים.

על מנת להתמודד עם השפעה זו, עלינו להתבונן כיצד עמד יוסף כצור איתן מול סביבתו הנכרית, במשך שנים, כעבד בבית פוטיפר במצרים. יוסף היה אז רק בן שבע-עשרה, ורחוק מאוד מבית אביו. כיצד באמת הצליח לשרוד? התשובה על כך היא, שיוסף חדור היה בהכרה שד' ניצב מולו בכל רגע ורגע; "שויתי ד' לנגדי תמיד"³.

2. מסילת ישרים פרק כו.

3. תהלים טז ח.

על הפסוק: "וירא אדוניו כי ד' אתו, וכל אשר הוא עושה ד' מצליח בידו"⁴, מפרש המדרש: ראה שלא היה זז שמו של הקב"ה מפיו. היה נכנס [יוסף] לשמשו, והוא היה מלחש ואומר: 'רבון העולם, אתה הוא בטחוני. תתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי'. ופוטיפר אומר לו: 'מה אתה מלחש? שמא כשפים אתה עושה לי?' והוא משיבו: 'אני מתפלל'⁵.

וכן הרמב"ם מלמדנו, שמטרת אמירת מאה ברכות בכל יום ויום היא: "כדי לזכור את הבורא תמיד וליראה ממנו"⁶. כלומר, זהו ביטוי לחינוך עצמי מתמיד, על ידי שהאדם חוזר ומבטא בשפתיו שוב ושוב "אתה", הרי שבכך מזכיר לעצמו, כי ד' נמצא נוכח האדם. עוד הרחיב בזה הרמב"ם⁷, שהאדם הנדבק בד' ואינו מסיח ממנו מחשבותיו, ד' ישמרנו מכל פגע רע.

אחת מההנהגות הנפלאות שקיבלנו מהאדמו"ר ר' נחמן מברסלב היא, שהאדם בעת התבודדותו ישפוך שיח לפני קונו ובוראו. האדם יכול לשוחח עם ד' על כל מה שמציק ומעיק עליו, גם מחוץ לשעות הקבועות של תפילת הציבור. אז, בוחר הוא את מילותיו וסגנונו בתחנונו לפני אביו שבשמים. מי שנמצא תמיד עם ד' ומרגיש יותר ויותר את הנוכחות המוחלטת של בורא העולם – לא ידע בדידות מהי, בין אם יהיה בחדר הומה אדם ובין אם יהיה במדבר שומם, כי גם ד' יתברך נמצא עמו, תמיד. זהו הכלל: "שויתי ד' לנגדי תמיד".

ד. ארשת של שמחה

בבואנו לעסוק ביחס לחברה הכללית, נקדים בדברי דרך ארץ ביחס לכל חברה שהיא: חייב אדם להתנהג באופן שיהיה נעים לאחרים להימצא בסביבתו, כי קשה לחיות בקרבת אדם מתלונן ומצוברח, שמשדר עצבות ודיכאון. יש שאדם חושב, שאם יביע את מצוקותיו יקל לו, אבל בינתיים הוא הורס גשר לקשר עם אחרים. אמנם חז"ל אמרו: "דאגה בלב איש – ישיחנה לאחרים"⁸, ברם נצרכת בינה עם מי להתיעץ ואצל מי "לפרוק" את המעמסה. טבע הבריות להתרחק מאדם ה"נמצא בבעיה" ויש לכך גם השפעה עצמית פסיכולוגית.

למדנו במסילת ישרים: "התנועה החיצונית מעוררת הפנימית"⁹, כלומר על ידי תרגול שמחה חיצונית, גם לבו של האדם יתגבר על בעיות אישיות. סגולה סודית לכך מובאת בזוהר¹⁰, שאם האדם פונה לסובבים אותו בהארץ פנים, כך ד' משפיע עליו אור עליון; ואם על פניו ארשת עיזבון, מדכאים אותו מלמעלה – מידה כנגד מידה, לכן כתיב: "עבדו את ד' בשמחה"¹¹; חדות האדם מעוררת עליו את החדווה העליונה.

4. בראשית לט ג.

5. תנחומא וישב ג.

6. הל' ברכות א ד.

7. מורה נבוכים ח"ג פרק נא.

8. יומא עה ע"ב.

9. מסילת ישרים סוף פרק ז.

10. פרשת תצוה דף קפד ע"ב.

11. תהלים ק ב.

הרבה בני אדם סובלים ממצוקה נפשית, בראותם שהחיים רצופים בבעיות וצרות. הללו מסכמים, שהרע בעולם הוא דומיננטי לאין ערוך מהטוב בו. יש להפנות אותם לדברי הרמב"ם¹² המבאר ששיפוט זה אינו נכון, ונובע מעצם העובדה, שאנשים מבקשים לעצמם מותרות והנאות חומריות מעל ומעבר ליכולתם, ולכן הם סובלים. ברם אליבא דאמת, הטובות בעולמו של ד' מרובות על הרעות! שים לב והתבונן גם במצבך אתה, שיש הרבה טובות שד' היטיב עמך. תרעומת היא פעולת יצר הרע, המביאה את האדם לדיכאון ולעצבות. אם תיזהר מהדמיון, תיווכח שאין מקום להתלונן ותשמח בחלקך.

ה. מייצגי ד' האמתיים

מובן שאין מטרנתנו בהגיענו למפגש עם הציבור הרחב להימנע מפגיעה בלבד; יש לנו גם תפקיד: אנו מייצגים כעת את שם ד' ותורתו.

ידוע, כי בזמננו יש אצל כמה מאחינו שנאה כבושה לכל מה שהדת מייצגת. בטעות הם סובלים מ"הכפייה הדתית", מושג ש"העיתונות הצהובה" הנחילה להם. אמנם, רבנים ואנשי הממסד התורני משתדלים להפריך "מיתוס" זה, אך לעתים ללא הצלחה. הסיבה לכך נעוצה בעובדה, שהציבור הרחב רואה אותם כאינטרסנטים וחושד בהם, שהרי ודאי שכל בעל משרה המשויכת לממסד הדתי יגן על עמדת הדת, ואיננו ניטרלי. לכן, דווקא אדם כמוך, שאינו בתפקיד ייצוגי אלא חייל פשוט מן השורה – דבריו יישמעו ללא דעות קדומות, ואף יישאו פרי.

מעשה ברב צבי יהודה קוק זצ"ל שנסע במונית. נהג המונית היה אדם חילוני, וכאשר בירכו הרצי"ה לשלום, הוא במבט צנוע התנצל ואמר: "תסלח לי רבי, אבל אני אפיקורס". השיב לו הרצי"ה: "הגד נא, מדוע אתה חושב שהנך אפיקורס?". ענה האיש: "אלוהים כזה שדורש כבוד, התובע שעל כל דבר ודבר נגיד לו 'תודה רבה' ומלחיץ אותנו לכניעה והשפלה – באלוהים כזה אני כופר". אמר לו הרצי"ה: "תשמע, גם אני כופר באלוהים כזה. גם אני אפיקורס ביחס למה שתיארת. אבל אדרבה, ד' שאנו עובדים אותו אינו תאב כבוד כמו שחשבת. כל מה שהוא דורש מאתנו, כגון תפילה או ברכות, אינו לטובת האגו שלו, אלא הוא רוצה לחנך אותנו לענווה. ד' רוצה שנטפח יחס של הוקרה לכל מי שעוזר לנו ושנתחנך לומר 'תודה רבה'. כמו שאתה מחנך את בנך הקטן שיאמר תודה כאשר אתה נותן לו שוקולד, לא מפני שאתה זקוק אישית ל'תודה רבה', אלא רק התכוונת לטובת הילד". מייד נתפייס אותו נהג מונית והפטיר: "אמנם אני חילוני, אבל אינני אפיקורס"¹³.

כך גם אתה, חייל עורפי, תוכל לפזר הרבה עננים וערפלים, בשיחות עם אחרים בגובה העיניים. אל תדבר עם זולתך בהתנשאות; אל תטעה לחשוב את עצמך עליון עליהם בשמך תורה ומצוות, כי קיימות סיבות רבות מדוע רחוקים הם מאמתות הדת. דיבור בין חברים, יועיל יותר מאלף דרשות של רבנים, שזהו התפקיד הרשמי שלהם. לכן, ראה את עצמך כפועל בשליחותו של הקב"ה.

12. מורה נבוכים ח"ג פרק יב.

13. נאמר לי מפי הרב אליעזר ולדמן, מראשי ישיבת קריית ארבע, שהיה עד לדבר.

1. דרכי יכוח עם הזולת

חז"ל יעצו¹⁴, שאין להיגרר לוויכוחים בענייני דת, כי מטבע הדברים כל צד מתחפר בעמדתו (קשה לו לאדם לשנות את אורחות חייו שנהג בהם כבר זמן רב), והוא משתדל "לנצח" את חברו ברמה האישית – דבר הגורם לסטייה מהאמת. אל תנסה "להחזיר בתשובה" את הבריות, שאם כך תנהג, אפשר שתזיק יותר משתועיל. כחלופה לכך, מספיק שתפיץ מידע כללי, וזאת רק כאשר ישאלו אותך. אם חברך למשרד מבקש לדעת את סיבתו של מנהג דתי מסוים, או טעם הגיוני למצווה מסוימת, אפשר לענות לו בקצרה, אך היזהר שלא יתקבל רושם שגוי כאילו אתה רוצה לשנות את התנהגותו. עליך רק לענות על השאלות הנשאלות. אם תגדור את עצמך בגבולות הנ"ל, תצליח לאין ערוך לבטל הרבה רשמים שליליים שנצטברו כאילו ה"דתיים" באו לכופ דעתם על הזולת.

זכור נא, כי גם כאשר נצטוונו לקיים מצוות "הוכח תוכיח את עמיתך"¹⁵ – הריהי נגזרת של מצוות "ואהבת לרעך כמוך"¹⁶, וכדברי הרמב"ם:

צריך להוכיחו בינו לבין עצמו, וידבר לו בנחת ובלשון רכה, ויודיעו שאינו אומר לו אלא לטובתו, להביאו לחיי עולם הבא¹⁷.

מטרתך היא להצילו ממכשול, לבל יסבול בחיים, כדברי הזוהר, שתרי"ג מצוות הן תרי"ג עצות כיצד לנהל חיים תקינים ומאושרים. האדם המקיים מצוות מרגיש סיפוק בחיים, מה שאין כן המופקר ליצריו, שחי חיי מתח ותסכול, כי אין סוף לרדיית היצרים האפלים בו. כמה נכונים הם דברי הרמב"ם: "כי בדיעת האמת מסתלקת האיבה והשנאה, ויבטלו נזקי בני אדם זה לזה"¹⁸. אולם עם זאת, זכור תמיד את הדרכת חז"ל: "כשם שמצווה על אדם לומר דבר הנשמע, כך מצווה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע"¹⁹, כי אם לא כן, תהפוך את השומע מחוטא בשוגג לחוטא במזיד. כך גם כותב הרמב"ם: "אם רואה שדבריו מועילים ונשמעים, אומר. ואם לאו, שותק"²⁰.

2. לא להתבייש בקיום מצוות

אחת הבעיות הכאובות של אדם שומר מצוות, שנמצא במסגרת לא דתית, היא, הלעג שסופג בקיימו אחת מהמצוות. לדוגמא: כאשר נעמד הוא להתפלל (ביחידות), או כאשר הוא נוטל ידיו לפני אכילת לחם וכיו"ב. בכדי להתמודד עם האתגר, צריך האדם להשיב לעצמו, שבוודאי עת ניסיון היא זו, וכדברי רמח"ל:

14. סנהדרין לח ע"ב.

15. ויקרא יט יז.

16. שם יח.

17. הל' דעות ו ז.

18. מורה נבוכים ח"ג פרק יא.

19. יבמות סה ע"ב.

20. הל' דעות ה ז.

ונמצא שהאדם מושם באמת בתוך המלחמה החזקה, כי כל עניני העולם, בין לטוב בין למוטב, הנה הם נסיונות לאדם²¹.

ומוסיף בהמשך:

נמצינו למדים כי עיקר מציאות האדם בעולם הזה הוא רק לקיים מצוות ולעבוד ולעמוד בנסיון²².

אמנם, לגבי מקרים שהאדם מעורר לעג עליו בקיימו מיני חסידות הבחין רמח"ל:

הנה חייב האדם לשמור כל המצוות בכל דקדוקיהם לפני מי שיהיה, ולא יירא ולא יבוש, כמו ששינינו 'הַי' עז כנמר וכו' לעשות רצון אביך שבשמים²³. אמנם גם בזה צריך חילוק והבחנה. כי כל זה נאמר על גופי המצוות שחייבים אנו בהם חובה גמורה, שבהם ישים פניו כחלמיש. אך יש איזה תוספת חסידות שאם יעשה אותם האדם לפני המון העם ישחקו עליו ויתלוצצו, ונמצאו חוטאים ונענשים על ידו. והוא היה יכול להניח מלעשות הדברים ההם, כי אינם חובה מוחלטת. הנה דבר כזה, ודאי שיותר הגון הוא לחסיד שיניחהו משיעשהו. 'הצַנֵעַ לכת עם אלהיך'²⁴ וכו'. כללו של דבר, כל מה שהוא עיקרי במצווה, יעשהו לפני כל מלעיג. ומה שאיננו עיקרי, והוא גורם שחוק והיתול, לא יעשהו²⁵.

וברור הוא, שאם האדם מקיים מצוות בוראו, כאשר הוא לבדו מול רבים, ויש הלועגים לו, הרי שכרו גדול יותר לאין ערוך, כדברי חז"ל: "לפום צערא אגרא"²⁶; "ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך"²⁷.

כאשר אדם מקיים מצווה – יעשה זאת בצורה נאותה, שתעורר דרך ארץ והערצה. אדם המתפלל תפלת עמידה למשל, אך עומד בתפילתו ליד כיור לרחיצת ידיים, יעורר תמיהה בקרב הצופים בו. כן אל לו לפהק באמצע, להראות סימני עייפות ושיעמום בעת תפילתו, או להקשיב (אפילו ב"חצי אוזן") לחדשות כאשר אחרים הפעילו מקלט רדיו, שהרי הרבה עיניים בוחנות אותו והרבה עוברי אורח מביטים בו. כאשר אדם מקיים מצווה, יעשה זאת בהידור! שהרי הוא שליח של "כנסת ישראל", וממנו ידונו על כל עניני התורה. אם יתנהג כך, תהיה זאת הוכחה שהדברים אמתיים ושובי לב.

אם מתייחסים בזלזול או בקנטור לקיום מצוותיו, חז"ל יעצו²⁸ שלא להגיב ואמרו, שטוב לאדם שיגיב באדישות לעלבון ובכך יעביר ממנו מאה ביזיונות. כלומר, אם יתווכח – סופו שישמע עוד

21. מסילת ישרים פרק א.

22. שם בסוף הפרק.

23. משנה אבות ה כ ונפסק בשו"ע או"ח בתחילת סי' א.

24. מיכה ו ח.

25. מסילת ישרים פרק כ.

26. משנה אבות ה כג.

27. שם ב טז.

28. סנהדרין ז ע"א.

הרבה דברי זלזול ולכן יתאפק ואל יגיב. אם יש הכרח לענות (למען לא תהיה "שתיקה כהודאה") יאמר בקצרה: "אתה לא צודק", אך אל יאריך בכך. אמר חכם קדמון: "מעולם לא שמעתי חירוף וגידוף יותר מפעם אחת; כיוון ששתקתי, ההוא סיים התפרצותו". שהרי אם האדם ינסה להצטדק, אזי עמיתו עז הפנים, ימשיך להמטיר עליו מבול של ביזיונות. מעין זה נאמר: "חברך קרייך חמרא – אוכפא לגביך מוש"²⁹ (כלומר, אם חברך קורא לך חמור, אזי "טול אוכף של חמור... ושים אותו על גבך, כלומר הודה לדבריו ואל תענהו" – רש"י). ובסוף בעז"ה, יגיע למדרגה רמה: "הנעלבין ואינן עולבין שומעין חרפתן ואינן משיבין עושין מאהבה ושמחין ביסורין – עליהן הכתוב אומר 'ואוהביו כצאת השמש בגבורתו'"³⁰; על החייל לקיים בעצמו: "וַיִּגְבֶּה לְבוּ בְדַרְכֵי ד' "³¹.

ח. לימוד תורה

ואם בקיום מצוות עסקינן, הרי שדקדוק במצווה שהיא כנגד כולם³² לא רק שיוסיף עוד על זכויותך, אלא אף יעמיד אותך זקוף וגאה בפני ההתמודדויות שתבואנה עליך וייתן לך חן וגבורה להעמיד את דברי האמת על מקומם.

בכל יום ויום קבע לך לימוד מסוים בספרי הקודש, כדברי המשנה ברורה³³, שחובת כל יהודי ללמוד בכל יום קצת מקרא, קצת "משנה" (הלכות) וקצת ספרי עיון (ביניהם מחשבת ישראל), ו"אחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכוין את לבו לשמים"³⁴. השתדל שלא יעבור יום בלי לתת לעצמך חומר למחשבה תורנית, שבועדי יקדם אותך רבות. כן בשבתות ובחגים השקע יותר זמן בלימוד; כך תזכה לפתח את אישיותך.

בחלק מתפקידי הצבא, ישנם מספר חלונות ריקים ושעות פנאי. גם לממלא תפקיד משרדי או עורפי אחר יש פה ושם חצי שעה או יותר ש"אין מה לעשות". אל תבהה ותסתכל בקיר כהוזה בהקיץ, או יותר גרוע מזה, תבזבז את זמנך בקריאת עיתון נמוך ערך. אלא, טוב הדבר שיהיה לך עִמְךָ באופן קבוע ספר קל ומעניין (כמו מדרש תנחומא או חומש עם רש"י וכיו"ב), שתוכל לעסוק בו ולקנות בעזרתו ידיעות תורניות; גם בחזרות על שלמדת כבר, מחזק אתה את זיכרוןך, ותוכל "לשלוף" בקלות את קניינך בעת שיחותיך עם אחרים. חמש דקות כאן ועשר דקות שם – הכל מצטרף לחשבון גדול. נצל את זמנך והתקדם בחכמה.

29. ב"ק צב ע"ב.

30. שבת פח ע"ב.

31. דה"ב יז ו.

32. משנה פאה א א.

33. משנ"ב סי' קנה סק"ג.

34. מנחות קי ע"א.

ט. שמירה על קדושה

קיום מצוות "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם"³⁵ מהווה אתגר מיוחד לרווקים ולרווקות. אדם נשוי יש לו "פת בסלר", יש לו חברה לחיים, שותפה אמיתית בכל משימותיו, אבל אדם צעיר שעדיין לא ביסס את ביתו, הרי שחברה מעורבת, ובייחוד שאינה דתית, עלולה ליצור בעיה. ואכן לצערנו, היו כמה וכמה שהסתבכו בצבא במעשי אהבים ריקים מתוכן אמתי.

עצה ראשונה לשמירה על קדושתך – אל תתפתה ללכת למסיבות מעורבות, לסרטים עם היחידה בקולנוע, או למועדוני ערב. מקומות אלו טומנים בחובם אווירה מתירנית וקלות דעת מופרזת. יש שהבנות מוצאות שם פורקן בהתנהגות זולה, או בצורת לבוש שלא היתה מתקבלת על דעתן בחיי היום-יום. לפיכך, ראוי לבר דעת להדיר רגליו ממקום המכשול.

מלבד זאת, גם מי שאיננו נכשל במעשי איסור עלול לחטוא במחשבות אסורות. הפתרון לכך נעוץ בהתבוננות האדם, כי אהבתו תהיה נתונה רק לפרטנר אמתי, לבת זוג אשר אֵתה האדם יקבע את גורלו לכל חייו. האדם צריך להתחזק על ידי המחשבה שאינו רוצה להיות כבהמה, ככתוב בתהלים: "אל תהיו כסוס כפרד אין הבין, במתג ורסן עדיו לבלום"³⁶. יצור חומרי כסוס או כפרד זקוק לרסן, אולם בני ישראל משולים ל"אדם"³⁷. מסביר זאת רד"ק:

ארעה אתכם דעה ובינה והשכל, אז תקראו 'אדם' ולא 'צאן ובהמה'. כי כשיתפתה האדם לתאוות העולם – הנה הוא בהמה, לא 'אדם', כי בגשמיות ישתתף האדם עם הבהמה, הוא וחמורו אוכלים באבוס אחד. אבל כאשר יגיענו הטוב אשר יעדנו האל ית' ומלאה הארץ דעה את ד'... לאהוב את ד' ונתעסק בדברי שכל, אז נקרא 'אדם', שיהיה ניכר בנו החלק האנושי ונהיה מובדלים מן הבהמה, ומן האדם הדומים לה. ועל הדרך הזה אמרו חז"ל 'אתם קרויים אדם'³⁸.

אהבה אינה רק פונקציה של חושניות, אלא היא שותפות גורל עם בת זוג ומאמץ משותף לפעול ולהצליח במימוש אינטרסים ואידיאלים משותפים לנוכח אתגרי החיים; היא בהחלט אינה אפיזודה חולפת וארעית.

אכן בגיל הנעורים יופי מושך לב מקבל משקל גדול, וחז"ל³⁹ אף נתנו לכך ערך חיובי בתקנם ברכה על בריות טובות: "ברוך שפכה לו בעולמו". אולם אין לאדם להידרדר ולאבד את עשתונותיו ואת איזון נפשו וצלילות דעתו, אלא להתנהג בנימוס וביחס תקין לכל איש ואישה הנמצאים בקרבתו.

בעיסוקו של האדם במחשבות עיוניות טמונה סגולה גדולה המועילה להינצל ממחשבות אסורות. הרמב"ם כותב על כך בסוף רשימת עצותיו:

35. במדבר טו לט.

36. תהלים לב ב.

37. יבמות סא ע"א.

38. רד"ק על יחזקאל לד לא. הסבר נוסף לכך נמצא במורה נבוכים ח"ג פרק ח.

39. ברכות נח ע"ב; ע"ז כ ע"א.

גדולה מכל זאת אמרו [חכמים] פנה עצמו ומחשבותיו לדברי תורה וירחיב דעתו בחכמה, שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה⁴⁰.

מהזכרתו שתי לשונות בצוותא, "תורה" ו"חכמה", אנו למדים, שלא רק ענייני תורה מועילים בנושא, אלא גם מי שמחשבותיו עסוקות בחכמות הכלליות, אזי לא יתפנו מחשבותיו להרהר בחשק הגוף. אמנם, אין לך אדם שלא נכשל לפעמים בהרהור עברה⁴¹, אולם "פלא יועץ"⁴² מחלק בין הרהור למחשבה: בעוד שהרהור הוא ארעי וחולף כעבור רגע, הרי שמחשבה היא תהליך של התבססות וקביעות (כמו "מלאכת מחשבת" האסורה בשבת, שדעת האדם עליה מראש ועל פיה נעשתה המלאכה). האיסור "ולא תתור"י⁴³ מוסב בעיקר על המחשבה ולא על הרהור בלבד. אם אין האדם מאריך בהרהורו, אלא תכף מעביר את מחשבותיו לעסוק בנושא אחר – לא ייענש, כי אין הקב"ה בא בטרוניה עם בריותיו. לכן טוב לו לאדם עוד לפני בוא עת ניסיון שלא ישאיר דעתו ב"שטח הפקר", אלא יהיה עסוק תמיד בחיפוש "תורה", או במחשבת "חכמה" כללית⁴⁴.

י. התמודדות עם ניבולי פה ותמונות לא צנועות

לעתים, אדם נתקל בשמיעת ניבול פה מהסובבים אותו. אלה המלכלכים את פיהם, מפגינים ילדותיות כאותו נער המתחיל לעשן סיגריות בניסיון נואל ונואש להוכיח לאחרים (ולעצמו) שהוא "בוגר". אמנם, אחרים שהם נבונים, מביטים עליו בלעג, ורק הוא טועה לחשוב שעשה עליהם רושם גדול. כן יש שהמנבלים פיהם רוצים לשחרר לחץ או לשדר לאחרים שהם עצבניים, ואכן באמת, נשארים הם עצבניים, לחוצים ומצוברחים כמקודם, ומוזילים את ערכם בעיני הבריות.

כדי לחתור למציאות בריאה, מומלץ לפנות אליהם בידידות ולבקש בצורה מנומסת שיתחשבו בך ולא יגרמו לך אי נעימות. ניתן להבהיר זאת על ידי משל, שאדם מנומס ותרבותי איננו מתעטש בקרבה לפרצופו של חברו, אלא מפנה את פניו לצד אחר, ולפעמים אף מבקש סליחה. אם יראו אותך מצטער על לכלוך הדיבור, ישתקו מך בנוכחותך ויתביישו מלצער אותך, מתוך יחסי חברה תקינים.

הוא הדין לגבי אותם מחוסרי דעת התולים תמונות עירום על הקירות ומפגינים בכך סטיות נפשיות; הללו מכריזים לפני כולם עד כמה הם חולי מין. ניתן להסביר להם, שאנו רוצים נורמליות, וכשם שאדם העושה את צרכיו הולך למקום סתר כדי להתפנות ואיננו מפגין את חולשתו לעיני כל, כך על אותם חולי הדמיונות להסתיר את צרתם הנפשית, כדי שלכל הפחות ישמרו על כבודם בעיני הבריות.

40. הל' איסורי ביאה כב כא.

41. בבא בתרא קסד ע"ב.

42. ע"ע מחשבה.

43. ברכות יב ע"ב.

44. מעלות העיסוק בחכמה כללית מצאנו ברמב"ם בהל' דעות ב ד; הל' יסודי התורה ב ב.

יא. מוסר העבודה ומהותה

אחת הבעיות הכלליות, שמזיקות לחברה הישראלית, היא חוסר מוטיבציה לשירות הציבור. חלק מהאנשים פוטרם עצמם בטיעון: "אני לא פראיר!", וכך משתמטים הם מלשאת בעול למען טובת הזולת כפרטים, או ככלל. תופעות נלוזות נוספות מתבטאות בגנבת רכוש הציבור, למשל לקיחת עטים או בולים מהמשרד הביתה, וכן בהגעה לעבודה באיחור, בקיצור יום העבודה, או בכל מיני מעילות זעירות. שורש הבעיה נעוץ בעובדה, שאנשים נכשלים לעבוד לפי הספר, קרי לפי תנאי העבודה הנובעת מכורח חובת הפרנסה, ולא פועלים לאורו של רצון נשגב לעזור לעם ישראל. התנהגות זולה שכזו היא כה נפוצה, שלעתים אין האדם יכול לקחת דוגמא ממנהל משרדו או ממפקדו, כי גם הם נגועים בגנבות קטנות או במעילה בתפקידם.

כתב הרב קוק זצ"ל:

יסוד האושר הוא אהבת האמת בשכל, אהבת היושר בחיים, אהבת היופי ברגש, ואהבת הטוב במעשה⁴⁵.

האוהב להתנהג בישרות, הוא זה שנהנה מהחיים. לכן, חייל שיודע, שבתפקידו משרת הוא את הציבור, ואיננו מתפתה לרווחים קלים בני חלוף, אלא עומד אתן בעקרונותיו ונאמן למשימה שהוטלה עליו – יהיה מאושר ושמח באמת.

נוסף לכך, אנשים אינם ממלאים את תפקידם נאמנה, מפני שאינם מודעים להשגחה החופפת עליהם.

ומעשה בחפץ חיים, שכידוע, נדד בכפרים ובעיירות כדי למכור עותקים מחיבוריו "שמירת הלשון" ו"משנה ברורה". בימים ההם, לא היה לו כסף לשכור עגלה, והיה נעזר ב"טרמפים". באחת מהנסיעות, עברו החפץ חיים והעגלון בשדה רחב ממדים, וחשקה נפשו של אותו עגלון הדיוט לגנוב ערמות קש המונחות בשדה בכדי להאכיל את סוסו. העגלון, שלא ידע את זהותו של היהודי היושב בעגלתו, ביקש מהחפץ חיים להזהירו באם מישהו רואהו. מייד קפץ העגלון מעגלתו והעמיס מכל הבא לידו לתוכה. החפץ חיים נדהם, ובוודאי לא רצה להיות "שותף לדבר עברה", לכן התחיל מצעק: "רואים! רואים!". העגלון נבהל על נפשו, כי חשש ממכותיו הנמרצות של בעל השדה, לפיכך זרק לארץ את כל הערמות אשר לקח, קפץ חיש מהר לעגלתו, הצליף בשוטו על גב סוסו המסכן, ונס הלאה משם. לאחר כברת דרך, התאוּשש העגלון והביט לאחוריו, לבדוק האומנם נמלט מרודפיו. לתימהונו ראה, שלמקצה הארץ ועד קצה הארץ, אין איש נמצא בשדות. התלונן העגלון על נוסעו ושאלו: "כיצד רימיתני? מדוע צעקת 'רואים' בעוד שאין אדם בשדות?". ענה לו החפץ חיים: "אמנם נכון, אין בני אדם בשדות, אבל האלוקים בשמים (וכאן הורה באצבעו כלפי שמיא) רואה כל תנועה שלך!".

45. אורח"ח"א עמ' צא.

הלקח הוא, שאין האדם לבדו; ד' יתברך מפקח על כל מעשיו, וכדברי המשנה: "דע מה למעלה ממך, עין רואה, אוזן שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבין"⁴⁶. בימינו, קל יותר לתאר לעצמנו ולהפנים מציאות זו, שהרי ישנם סרטים המתעדים את כל תנועות האדם ורשמקול המקליט את כל דיבוריו. ידע האדם, שבסוף ימיו יצטרך לתת את הדין על כל מעשיו ופעולותיו.

הגדרת "חייל מצטיין" צריכה לכלול בנוסף לכושר הגופני וליכולת ביצוע הפקודות, גם את עשיית המרבה למען הזולת, היחידה והכלל; חייל העושה כן, גם הוא ייחשב למעולה. הרב קוק זצ"ל כתב, כי שאיפת עם ישראל להקמת מדינה עצמאית נובעת מרצון להופיע תוכן אידיאלי בחיים, כלומר אין מטרת המערכת המדינית ליצור מקורות פרנסה לכל האינטרסנטים, אלא להועיל לכלל. כך צפה הוא, עשרות שנים לפני קום המדינה: "ומדינה זו היא מדינתנו, מדינת ישראל, יסוד כסא ד' בעולם"⁴⁷. אמנם, טרם הגענו למימוש אידיאל זה, אולם כל יחיד ויחיד נדרש לתרום את חלקו ולקדם את האידיאל למען הכלל כפי יכולתו. דבר זה מצריך אלטרואיסטיות, קרי אהבת הזולת והזהדות עם בעיותיו. לכן, כאשר אתה ממלא תפקיד בנאמנות – ודאי צדיק וישר אתה. התגאה והתפאר בכך אף על פי שיש אחרים שאינם יודעים להעריך זאת, אבל אתה הרי יודע את האמת!

י.ב. מצפים ממך לדוגמה

יתרה מזאת, חלק גדול מהסובבים אותך מצפים ממך להתנהגות נעלה, למשהו יותר אצילי מהנורמה החברתית הירודה. בפנים נפשם הם יודעים, שהם נמצאים בשפל מוסרי ושמחים הם לראות אדם אחד (שמא זה אתה?) המשוחרר מזה. בעיני הציבור, אדם דתי (אף על פי שיש כמה השונאים אותו) נחשב לרם מעלה במידותיו. השנאה, בחלקה, נובעת מקנאה⁴⁸. לכן, אל תחשוש אם יודבק לך כינוי גנאי "יורם" וכדומה. בחלוף הזמן, עוד יראו בך מודל לחיקוי וירצו את קרבתך.

אמת שצריכה להיאמר היא, שהרבה חילוניים מכבדים בסתר לבם את האדם המאמין שחי לאור אמונתו, אולם הם לא יאמרו לו זאת במפורש, כי זה 'לא באופנה'. לפיכך, אסור לנו לדון אדם לפי חיצוניות דיבוריו ומעשיו, וכדברי הרב קוק זצ"ל:

לפעמים יש מי שמדבר דברי כפירה ולא מלבן, כי אם להתפאר שהוא יודע דברי העולם והשכלת הזמן לפי דעתם המשובשת⁴⁹.

כלומר, יש אדם המדבר דברי בלע, מפני רצונו להיות מקובל בחברה ואהוד בעיני הבריות, מפני שזה "סטיל", אך בסתר לבו יודע הוא את האמת, אלא שרצונו להיות מקובל בחברה גובר על תחושתו הפנימית. עלינו לדעת, כי חלק גדול מהציבור החילוני רואה בעין טובה ומעריך אנשים השומרים על מורשת אבותינו.

46. משנה אבות ב א.

47. אורות עמ' קס.

48. כך כתב הפסיכיאטר הנודע זיגמונד פרויד, בתחילת ספרו "משה ומונותיאיסטיות".

49. שו"ת עזרת כהן סי' כא, עמ' נד.